

źródeł i literatury, liczący sobie 21 aktów prawnych, 202 pozycje literatury (zarówno polskiej, jak i obcojęzycznej) oraz 18 czasopism.

Książka dr. Adama Redzika ukazała się nakładem Naczelnej Rady Adwokackiej m.in. w związku z IX Krajowym Zjazdem Adwokatury. Wydana została bardzo starannie, nie można także podnosić zastrzeżeń co do jej przygotowania edytorskiego. Aprobata budzi także oszczędna, ach ciekawa szata graficzna, zarówno okładki, jak i całej książki, w tym m.in. zamieszczone w części drugiej reprodukcje fotografii Prezesów Związku Adwokatów Polskich i Naczelnej Rady Adwokackiej.

Podsumowując, należy wskazać, iż dr Redzik zaprezentował interesujący a zarazem nowatorski sposób analizy dziejów polskiej adwokatury. Jego praca, w swym zamierzeniu ogólna, dzięki przejrzystej konstrukcji, bogatej zawartości faktograficznej i bibliografii może stać się zarówno źródłem wiedzy o historii adwokatury dla adwokatów, aplikantów adwokackich, studentów prawa, jak i podstawą dalszych studiów dla wszystkich zainteresowanych historią adwokatury, administracji i wymiaru sprawiedliwości.

Michał Nowakowski
Zakład Historii Administracji
i Myśli Administracyjnej UJ

Ks. Paweł M a ł e k, *Odnowiona struktura posługi diakona w świetle pasterskiej władzy biskupa i prezbitera według Soboru Watykańskiego II*, Kraków: Wydawnictwo Naukowe Papieskiej Akademii Teologicznej 2008, ss. 305.

Sprawowanie władzy pasterskiej nierozzerwalnie związane jest z dziedzina ustroju hierarchicznego Kościoła, bowiem pełnienie tej funkcji jest posługą, prawdziwą służbą, której celem jest kontynuowanie i uosabianie zbawczej misji Chrystusa.

Dar sakramentu święceń sprawia, że nieprzerwanie trwa w Kościele urząd Apostołów sprawowany przez biskupów. Sobór Watykański II stwierdził, że biskupi objęli posługiwanie we wspólnocie, stając na jej czele jako pasterze, wykonując zadania uświęcania, nauczania i rządzenia. Swój urząd wypełniają wraz z prezbiterami i diakonami¹. Święci szafarze obdarzeni władzą świętą, sprawują posługę we wzajemnej łączności, realizowanej w szczególnym rodzaju komunii, nazwanej komunią hierarchiczną. Komunia ta, będąc niejako spoiwem całego Kościoła, stanowi

¹ *Lumen gentium*, nr 20.

podstawę wyjaśniania i realizacji hierarchicznej struktury Kościoła. Szafarze podejmując posługę, zawsze współdziałają hierarchicznie w celu zachowania jedności i komunii.

Relacja urzędu diakona do władzy pasterskiej, ukazana w recenzowanej publikacji, ma na celu zwrócenie uwagi na istotny aspekt posługi diakona – na jego hierarchiczne współdziałanie z pasterską posługą biskupa i prezbitera. Sobór Watykański II podjął decyzję, aby w Kościele łacińskim ponownie została przywrócona posługa diakona jako właściwy trwały stopień hierarchiczny. Na uwagę zasługuje to, iż intencją Ojców soborowych nie było przywrócenie starożytnej formy posługi diakona, ale wyraźna odnowa tej posługi w świetle nowej koncepcji władzy oraz potrzeby duszpasterskie Kościołów partykularnych.

Tę interesującą problematykę podjął ks. Paweł Małek w swojej książce zatytułowanej: *Odnowiona struktura posługi diakona w świetle pasterskiej władzy biskupa i prezbitera według nauki Soboru Watykańskiego II*. Książka ta jest zaadaptowaną wersją rozprawy doktorskiej o takim samym tytule.

Cała praca podzielona została przez Autora na pięć rozdziałów. We wstępie Autor nakreśla strukturę dzieła i wskazuje motywy, które go skłoniły do podjęcia tegoż przedsięwzięcia badawczego. Wśród nich na pierwszym miejscu wymienia dążenie do zgłębienia odnowionej posługi diakona w strukturze władzy świętej w świetle nauki soborowej. Zachętą do podjęcia tej pracy – jak stwierdza ks. Małek – był także przykład posługi Najwyższego Pasterza Sługi Bożego Jana Pawła II, który przez cały swój pontyfikat ukazywał, jak wielkim dobrodziejstwem dla Kościoła był Sobór Watykański II.

Pierwsze trzy rozdziały ukazują historyczny rozwój posługi diakona od najstarszych zachowanych źródeł, aż do odnowy tej posługi, dokonanej przez *Vaticanium II*. W rozdziałach tych Autor zastosował metodę historyczno-egzegetyczno-porównawczą. Jak stwierdza ks. Małek, rozdziały te mają charakter pomocniczy, przedstawiają starożytne formy sprawowania posługi diakona w relacji do posługi biskupa i prezbitera. Według Autora ukazanie w pełni odnowionej struktury posługi diakona wymaga prezentacji instytucji święceń diakonatu od okresu starożytnego, śledząc poszczególne etapy ewolucji formy tej posługi, aż do okresu przygotowawczego Soboru Watykańskiego II. Należy zwrócić uwagę na to, że metoda ta jest jedyna dla właściwego ocenienia omawianej kwestii.

W rozdziale czwartym Autor zamieścił analizę wniosków oraz propozycje wysunięte przez Sobór Watykański II odnośnie do święceń diakonatu. Analiza tychże wniosków pozwala dostrzec połączenie przez biskupów elementów historycznych z ich osobistymi doświadczeniami na temat aktualnej posługi diakonów. Należy zwrócić uwagę na to, iż w wielu propozycjach biskupi nawiązywali do przeszłości, ale trzeba przyznać, że w większości przysłanych propozycji przedstawiony został zarys odnowionej struktury posługi diakona. Jak stwierdza Autor, na szczególną uwagę zasługuje fakt, iż po raz pierwszy w historii Kościoła do przygotowania tematów obrad przyszłego Soboru zostali zaangażowani wszyscy biskupi. Zostali w ten sposób zaproszeni do kolegialnego działania poprzez przesłanie własnych wniosków. Metoda analityczno-syntetyczna pozwoliła Autorowi głębiej wniknąć

i dotrzeć do istotnego nurtu rozwoju instytucji diakona. Pozwoliła także ukazać odnowę struktury posługi diakona w sposób dynamiczny.

Rozdział piąty ukazuje proces utrwalania się statusu prawnego urzędu diakona w strukturze władzy po Soborze Watykańskim II. Należy podkreślić, że Ojcowie Soboru, uchwalając postulat przywrócenia posługi diakona w Kościele łacińskim, wyrazili jedynie wolę ponownego przywrócenia urzędu diakona jako trwałego i właściwego stopnia hierarchicznego. Wprowadzenie oraz forma sprawowania tej posługi uzależniona została od decyzji konferencji biskupów.

Zakres wykorzystanych źródeł i opracowań jest bardzo bogaty. Bibliografia została podzielona na cztery części: źródła, ważniejsze przekłady źródeł, literatura przedmiotu, literatura pomocnicza. Załączona bibliografia zasługuje na uznanie, bowiem Autor zamieścił w niej wiele dokumentów, ponadto wykorzystał obszerną wielojęzyczną literaturę (w języku włoskim, francuskim, niemieckim oraz angielskim). Struktura pracy jest logiczna, spójna. Wszystkie rozdziały zostały opatrzone wprowadzeniami i podsumowaniami, które ubogacają recenzowaną monografię.

W zakończeniu, które jest syntezą całego dzieła, Autor dokonał całościowego podsumowania wyników swojej pracy. Jak stwierdza ks. Małek, praca ta jest próbą wniknięcia w naturę i cel urzędu diakona oraz jego roli w strukturze hierarchicznej Kościoła. Autor ukazując ten urząd w aspekcie historycznym, dał możliwość lepszego zrozumienia posługi diakona na przestrzeni działalności Kościoła aż do naszych czasów. Nie ulega wątpliwości, iż Autor w odnowionej strukturze posługi diakona wyraźnie uwydatnił aspekt posługi Ludowi Bożemu w łączności z biskupem i jego prezbiterium (*in communione*). W świetle recenzowanej publikacji święcenia diakonatu zostały na nowo ukazane jako szczególny urząd posługiwania, pochodzący z ustanowienia Bożego.

Analiza pracy ukazała wiele ważnych zagadnień związanych ze strukturą władzy świętej. Autor przedstawił posługę diakona w świetle władzy pasterskiej biskupa i prezbitera. Od samego początku swego dzieła ks. Małek starał się ukazać diakona jako należącego do świętej hierarchii, a także jako pełniącego w stosunku do niej funkcję służebną.

Wśród znaczących opracowań naukowych na temat posługi diakona należy wymienić monografię H.E. Lauenrotha, G. Sanchezja, M. Pulte. W Polsce zagadnieniem urzędu diakona zajmowali się m.in.: T. Śliwowski, M. Marczewski, R.A. Selej dak. Niewątpliwie monografia ks. Pawła Małka wpisuje się do kanonu tychże opracowań i ubogaca je w aspekcie prawnohistorycznym.

Należy podkreślić, że dzieło to ma cechy dobrej monografii na przedłożony temat. Niewątpliwie zaletą monografii jest aktualność tematu i duża wartość merytoryczna. Autor podjął ciekawy i oryginalny problem, jakim jest urząd i posługa diakona na przestrzeni historii, a szczególnie w uchwałach Soboru Watykańskiego II. Uwzględnienie tych aspektów ukazuje wartość tej pracy, ponieważ podjęte zagadnienia nie są tak często analizowane w polskiej kanonistyce. Autor dobrze zrealizował swoje zamierzenie badawcze, wykazując wnikliwość naukową, dobrą znajomość omawianej materii oraz odpowiednie przygotowanie warsztatowe. Należy jeszcze raz podkreślić, iż recenzowane dzieło stanowi cenne studium monograficzne i znacząco ubogaca pol-

ską kanonistykę. Z pewnością posłuży ono innym naukowcom, m.in. w tej problematyce, którą podjął Autor, ale też i w innych dziedzinach nauki.

Ks. Marek Zaborowski

Ks. Józef Krętosz, *Wschodnie katolickie obrządki w Polsce*, Katowice: Wydawnictwo św. Jacka 2008, ss. 166.

Katechizm Kościoła Katolickiego naucza, że: „Różne tradycje liturgiczne narodziły się ze względu na samo posłanie Kościoła. Kościoły tego samego obszaru geograficznego i kulturowego zaczęły celebrować misterium Chrystusa, stosując szczególne formy wyrazu, typowe dla danej kultury: w tradycji «depozytu wiary», w symbolice liturgicznej, w organizowaniu wspólnoty braterskiej, w teologicznym rozumieniu misterium i w różnych formach świętości. W taki sposób Chrystus, Światło i Zbawienie wszystkich narodów, w życiu liturgicznym Kościoła ukazuje się ludowi i kulturze, do których ten Kościół został posłany i w których się zakorzenił. Kościół jest powszechny; może zintegrować w swojej jedności wszystkie prawdziwe bogactwa kultur, dokonując ich oczyszczenia” (KKK 1202).

Dalej ten sam Katechizm przestrzega: „Różnorodność liturgiczna może być źródłem wzbogacenia, ale może również wywoływać napięcia i wzajemne niezrozumienie, a nawet schizmy. Jest jasne, że w tej dziedzinie różnorodność nie powinna szkodzić jedności. Może ona wypowiadać się jedynie w ramach wierności wobec wspólnej wiary, wobec znaków sakramentalnych, które Kościół otrzymał od Chrystusa, i wobec wspólnoty hierarchicznej. Adaptacja kulturowa wymaga nawrócenia serca, a jeśli trzeba, także zerwania ze zwyczajami przodków niezgodnymi z wiarą katolicką” (KKK 1206).

Wydaje się więc, że te katechizmowe zapisy stały się niejako przyczynkiem do napisania wskazanej w tytule monografii. Recenzowana pozycja to kolejny z cyklu: Skrypty i podręczniki w serii: *Studia i materiały podręcznik* wydany staraniem Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Jego autorem jest ks. prof. dr hab. Józef Krętosz, kierownik Zakładu Teologii Pastoralnej i Historii Duszpasterstwa Uniwersytetu Śląskiego, wybitny historyk Kościoła, autor wielu naukowych publikacji.

Jak sam Autor zaznacza we wstępie do publikacji, podręcznik ten to zapis dziejów współistnienia na terenie Polski katolickich obrządków wschodnich, to próba „przewycięzenia w Polsce skutków braku wiedzy oraz niedomówień na tematy istniejącego również na polskim terytorium chrześcijaństwa wschodniego. Omawiana problematyka miała w przeszłości istotne miejsce w dziejach Kościoła w Polsce,